

Mag je alles zeggen? Over de vrijheid van meningsuiting en de grenzen ervan

Vak	maatschappijleer; mens & maatschappij; mentoraat	Klas en niveau	onderbouw en bovenbouw	Aantal lessen	2
Korte omschrijving van de les	De leerlingen denken na over de betekenis van vrijheid van meningsuiting naar aanleiding van een actuele gebeurtenis. Ook betrekken ze daarbij hun eigen positie als christen.				
Les op hoofdlijnen: - Doelen - Inhoud en verloop - Werkvorm - Soort les - Periode	<u>Doelen</u> - De leerling kan uitleggen wat vrijheid van meningsuiting inhoudt. - De leerling kan zijn mening geven over zaken die gerelateerd zijn aan een actueel onderwerp zoals bijvoorbeeld het publiceren van een spotprent over de profeet Mohammed, het brengen van de Hitlergroet, het bekladden van een campagneposter van een politieke partij met een hakenkruis, het maken van het White Power-gebaar door een politicus, minister of staatshoofd en het doen van bepaalde bepaalde uitspraken rond de zwartepietendiscussie en de Black Lives Matter-beweging. Dit lesvoorbeeld gaat over het tonen van een spotprent over Mohammed en een commercial van Hornbach waarin Jezus als timmermanszoon als de grondlegger van de 3^e klusdag wordt gepresenteerd. Deze twee voorbeelden kunnen door de docent vervangen worden door twee andere voorbeelden die op dat moment actueel zijn en/of naar mening van de docent dichterbij de belevingswereld van de leerling staan en/of volgens de docent spannender zijn, omdat het gewenste antwoord (op de vraag of de uiting beledigend is of niet) onduidelijker is. - De leerling verkent de grens tussen de vrijheid van meningsuiting en aanzetten tot discriminatie, rassengeweld, haat of het beledigen van ras, godsdienst of levensovertuiging, seksuele gerichtheid of handicap. In dit lesvoorbeeld draait het om de vraag of een spotprent en commercial het al dan niet beledigen van een godsdienst is. Wordt dit lesvoorbeeld aangepast met een ander thema, dan staat een ander aspect centraal, zoals bijvoorbeeld het aanzetten tot discriminatie of haat. Opmerking: De eerste les van de beide lessen kan ook gegeven worden zonder de tweede les. <u>Inhoud en verloop</u> <u>LES 1</u> <i>Starter</i> De leerlingen bekijken een filmpje (Vrijheid van meningsuiting) waarin mensen op straat gevraagd worden wat volgens hen de grenzen van vrijheid van meningsuiting zijn. De docent geeft de volgende luistervraag mee: Mag je alles zeggen? De docent laat een aantal leerlingen een antwoord geven op de vraag, maar geeft hier geen inhoudelijke reactie op. <i>Verkenning I (kort)</i> De leerlingen bespreken gedurende een aantal minuten in groepjes van 2 de volgende drie vragen:				

- Valt het tonen van een spotprent over Mohammed onder vrijheid van meningsuiting?
- Wat valt volgens jou onder de vrijheid van meningsuiting?
- Wat kun je volgens jou echt niet maken?

Een aantal groepjes koppelt plenair terug aan de docent wat de meningen zijn. De docent reageert hier niet inhoudelijk op.

Verdieping I (kort)

De docent vat de starter en de verkenning samen door te stellen dat vrijheid van meningsuiting betekent dat je vrij je mening mag uiten, maar dat daaraan wel grenzen zijn. Hij introduceert de vraag wat niet mag als je je mening uit. Om hierop een antwoord te vinden, bekijken de leerlingen een filmpje waarin Clipphanger (Clipphanger is een productie van de Nederlandse publieke omroep NTR en beantwoordt in iets meer dan één minuut allerlei alledaagse vragen) uitlegt wat de vrijheid van meningsuiting inhoudt ([Wat is vrijheid van meningsuiting?](#)).

De docent vraagt een aantal leerlingen om een antwoord. Ten slotte vat hij de antwoorden samen en vult hij deze indien nodig aan: Je mag volgens de Nederlands grondwet namelijk niet aanzetten tot discriminatie, rassengeweld en haat of een ras, godsdienst, levensovertuiging, seksuele gerichtheid of handicap beledigen ([Artikel 7: Vrijheid van meningsuiting; censuurverbod - Nederlandse Grondwet \(denederlandsegrondwet.nl\)](#)).

Verdieping II (kern 1 van de les)

De docent introduceert twee situaties: Elia op de Karmel, waar hij spot met Baäl (1 Koningen 18), en de manier waarop Jesaja over andere goden praat (Jesaja 44: 1-23). De docent verdeelt deze situaties over de klas, waarbij de leerlingen zich in tweetallen verdiepen in één van deze situaties. Ze moeten uitzoeken wat Elia of Jesaja over de andere god(en) zegt en bepalen wat ze van deze uitspraken vinden. Hierbij moeten ze kiezen uit één van de volgende drie opties: (1) Elia/Jesaja beschrijft de god(en) van de mensen, (2) Elia/Jesaja maakt een grapje over de god(en) van de mensen of (3) Elia/Jesaja beledigt de aanhangers van de andere god(en). De docent laat een tweetal vertellen wat Elia feitelijk zegt en een tweetal wat Jesaja zegt. Vervolgens inventariseert hij voor zowel Elia als Jesaja wat de meningen van alle tweetallen zijn: beschrijving (1), grapje (2) of belediging (3). De resultaten noteert hij op het bord: hoe vaak wordt beschrijving, grapje of belediging per situatie genoemd. De docent vraagt bij elke optie per situatie een tweetal om een toelichting.

Verwerking I (kern 2 van de les)

- De docent grijpt terug op het onderwerp van de eerste verkenning, de spotprent over Mohammed. De docent stelt de vraag of het tonen van een spotprent wel of niet mag op grond van de vrijheid van meningsuiting. De leerlingen kunnen kiezen uit drie antwoorden: (1) Ja, want het is het uiten van een mening, (2) Ja, want het is een grapje waarmee je moslims niet beledigt en (3) Nee, want je beledigt hiermee moslims. De leerlingen moeten eerst hun keuze maken en een korte motivatie hiervoor opschrijven. De docent wijst drie hoeken in de klas aan waar de leerlingen kunnen gaan staan al naar gelang hun visie. De docent

laat de drie hoeken met elkaar in gesprek gaan, door per groep iemand om een reactie te vragen en de andere 'hoeken' daarop te laten reageren. De docent zorgt ervoor dat, om de discussie te bevorderen, hij een aantal tegenargumenten paraat heeft als de meerderheid van de klas een bepaalde stelling inneemt.

LES 2

Verwerking II (kort)

- De docent laat de leerlingen nadenken over de volgende vraag: 'Wat als er iets vervelends over God of Jezus wordt gezegd ... Mag dat volgens jou volgens de vrijheid van meningsuiting?' De leerlingen praten in groepjes van 2 hierover. De docent vraagt een paar groepjes om een reactie.
- De docent laat een commercial van de Hornbach ([Commercial Hornbach over kerst](#)) over kerstfeest zien, waarin Jezus als timmermanszoon als de grondlegger van de 3^e klusdag wordt gepresenteerd. De docent vraagt de leerlingen of ze dit zien als (1) het beschrijven van een verzonnen situatie, (2) een grapje of (3) een belediging van christenen. De leerlingen moeten eerst hun keuze maken en een korte motivatie hiervoor opschrijven. Vervolgens wordt opnieuw met drie hoeken om hierover een gesprek te voeren. De docent zorgt ervoor dat, om de discussie te bevorderen, hij een aantal tegenargumenten paraat heeft als de meerderheid van de klas een bepaalde stelling inneemt.

Verdieping III (kern van de les)

- De docent stelt de vraag centraal wat de Bijbel zegt over het beledigen van God. Hij introduceert twee situaties: De groep jongens die met Elisa spot waarop de Heere er 42 van dood (2 Koningen 2) en de reiniging van de tempel door de Heere Jezus als daarvan een handelsplek is gemaakt (Marcus 11). De docent verdeelt deze situaties over de klas, waarbij de leerlingen zich in tweetallen verdiepen in één van deze situaties. Ze moeten uitzoeken wat er precies gebeurt en of in de situatie volgens hen sprake is van (1) het uiting van een mening door de jongens/handelaren, (2) een grapje door de jongens/handelaren of (3) een belediging door de jongens/handelaren. De leerlingen moeten hun keuze onderbouwen.
- De groepjes krijgen door de docent samengestelde achtergrondinformatie mee om het Bijbelgedeelte goed te begrijpen. De docent kan voor het opstellen van deze achtergrondinformatie bijvoorbeeld gebruiken maken van de Bijbel met kanttekeningen, de Bijbel met uitleg en informatie op www.israelendebijbel.nl (<https://www.israelendebijbel.nl/nl/bijbelonderwijs/digitale-bijbelstudie/2020/10/27/Elisa-en-de-42-gedode-kinderen>) en www.dedagvanhetjodendom.nl ([De tempelreiniging: een opvallend optreden van Jezus "Mijn huis moet voor alle volken een huis van gebed zijn..." – Dag van het Jodendom](#))
- De docent laat een tweetal vertellen wat er rond Elisa gebeurt en een tweetal wat er rond de tempelreiniging gebeurt. Vervolgens inventariseert hij voor zowel Elisa als de tempelreiniging wat de meningen van de tweetallen zijn: mening (1), grapje (2) of belediging (3). De resultaten noteert hij op het bord: hoe vaak

	wordt mening, grapje of belediging per situatie genoemd. De docent vraagt bij elke optie per situatie een tweetal om een toelichting. - De docent rondt deze stap af door het beledigend element in de beide Bijbelgedeelten te onderstrepen. <i>Verwerking III (kern 2 van de les)</i> De docent grijpt terug op de spotprent over Mohammed. De docent stelt de vraag of het tonen van een spotprent wel of niet mag op grond van de vrijheid van meningsuiting. De leerlingen kunnen kiezen uit drie antwoorden: (1) Ja, want het is het uiten van een mening, (2) Ja, want het is een grapje waarmee je moslims niet beledigt en (3) Nee, want je beledigt hiermee moslims. De leerlingen bespreken de vraag in groepjes van 4 en formuleren een groepsantwoord. Elk groepje vertelt aan de klas wat ze vinden en waarom. De docent brengt in de discussie ook het aspect van respect/vriendelijkheid in. <u>Werkvorm</u> klassikaal/individueel/tweetal/groepje <u>Soort les</u> lessenserie
Indruk docent van merkbare resultaat bij leerlingen qua christelijke vorming	
Typerende opmerking (citaat) docent	
Typerende opmerking (citaat) leerling	
Bronnen, leeren hulpmiddelen (b.v. Powerpoint, lesplan, website, filmpje)	1. Vrijheid van meningsuiting 2. Wat is vrijheid van meningsuiting? 3. Artikel 7: Vrijheid van meningsuiting; censuurverbod - Nederlandse Grondwet (denederlandsegrondwet.nl) 4. Commercial Hornbach over kerst 5. https://www.israelendebijbel.nl/nl/bijbelonderwijs/digitale-bijbelstudie/2020/10/27/Elisa-en-de-42-gedode-kinderen 6. De tempelreiniging: een opvallend optreden van Jezus "Mijn huis moet voor alle volken een huis van gebed zijn..." - Dag van het Jodendom 7. Bijbel met kanttekeningen 8. Bijbel met uitleg
Andere relevante informatie	Deze les is ontworpen op basis van de didactische diamant .
<i>Onderzoekscentrum Driestar educatief Gouda. Verspreiding toegestaan indien de bron vermeld wordt. Met dank aan de docent wiens les heeft geleid tot dit lesidee.</i>	